SPRAWOZDANIA

SPRAWOZDANIE Z XXI KONFERENCJI „EUROPA KARPAT” KRYNICA-ZDRÓJ, 5–6 WRZEŚNIA 2018 R.

THE REPORT OF THE 21ST “EUROPE OF THE CARPATHIANS” CONFERENCE, KRYNICA-ZDRÓJ, 5–6 SEPTEMBER 2018

On 5 and 6 September 2018, the 21st “Europe of the Carpathians” conference was held, organized as a part of the 28th Economic Forum in Krynica-Zdrój. This year’s edition was scheduled for two days and comprised nine panels and a gala, where the best Carpathians projects were rewarded. At the conference, discussions were held on strengthening the cooperation in the Carpathian region as regards infrastructure, security and science. Specific values and traditions connecting the states of the Central and Eastern Europe were also discussed. An agreement on the Carpathian strategy as a macroregional strategy was also signed.

Słowa kluczowe: Europa Karpat, Trójmorze, Grupa Wyszehradzka, Forum Ekonomiczne, Collegium Carpathicum, Europa Środkowo-Wschodnia, bezpieczeństwo, infrastruktura.

Key words: Europe of the Carpathians, Three Seas Initiative, Visegrad Group, Economic Forum, Collegium Carpathicum, Central-Eastern Europe, security, infrastructure

W dniach 5–6 września 2018 r. odbyła się XXI konferencja z cyklu „Europa Karpat”, zorganizowana w ramach XXVIII Forum Ekonomicznego w Krynicy-Zdroju. Cykl konferencji „Europa Karpat” został zapoczątkowany w 2010 r. Do tej pory sesje odbywały się m.in. w Krynicy-Zdroju, Przemyślu i Krasicy oraz na Ukrainie. Celem tej inicjatywy jest zacieśnianie transgranicznej współpracy regionalnej, monitorowanie postępów we wdrażaniu Ramowej Konwencji o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat [dalej: konwencja karpacka], sporządzonej w Kijowie dnia 22 maja 2003 r. i ratyfikowanej przez Polskę w 2006 r. (Dz.U. z 2007 r. nr 96, poz. 634), oraz budowa międzynarodowej sieci parlamentarzystów działających na rzecz zrównoważonego rozwoju Karpat. Konferencje „Europa Karpat” organizowane są pod patronatem Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Marka Kuchcińskiego.

Konferencję otworzył marszałek Marek Kuchciński, który podziękował zebranyemu za uczestnictwo w wydarzeniu i odniósł się do problematyki poruszanej w ramach poszczególnych paneli dyskusyjnych. Marszałek podkreślił spójność polskiej polityki zagranicznej, na którą składają się takie inicjatywy, jak Grupa Wyszehradzka, „Europa Karpat”, Trójmorze oraz Szczyty Przewodniczących Parlamentów Państw Europy Środkowej i Wschodniej. Kończąc wystąpienie, wyraził nadzieję, że konferencja „Europa Karpat” stanie się okazją do poszukiwań dobrych rozwiązań służących nie tylko Karpatom, ale także całej Europie.

Dyskusja w ramach pierwszego panelu koncentrowała się wokół odpowiedzi na pytanie o obecny kształt zjednoczonej Europy i o granice cywilizacji europejskiej w okresie kryzysu migracyjnego. Călin Popescu-Tăriceanu, przewodniczący Senatu

Rumunii, w swojej wypowiedzi podkreślał znaczenie współpracy z sąsiadami Unii Europejskiej zarówno w ramach Partnerstwa Wschodniego, jak i w ramach pomocy przedakcesyjnej dla państw Bałkanów Zachodnich. Wraził również opinię o konieczności eliminowania przyczyn, a nie tylko skutków migracji. Podobnego zdania był János Latorcai, wiceprzewodniczący Zgromadzenia Narodowego Węgier, którego zdaniem należy zabiegać o utrzymanie UE jako wspólnoty silnych państw narodowych, której podstawę stanowią wartości kultury greckiej, rzymskiej i chrześcijańskiej. Krzysztof Szczerski, sekretarz stanu w Kancelarii Prezydenta, podkreślał że niestabilna sytuacja na kontynencie jest konsekwencją błędnych decyzji politycznych poszczególnych państw. Nie powinno być zatem zgody na to, aby decyzje te upowszechniać i traktować je jako wzorzec dla całej Europy. Przedstawiciele parlamentów Czarnogóry i Serbii zwracali uwagę na działania podejmowane we współpracy z partnerami z UE w celu rozwiązania problemu migracji i ochrony europejskiej cywilizacji. Paneliści stwierdzili, że ewentualne rozszerzenie wspólnoty o Bałkany Zachodnie to bardzo ambitny, lecz realny plan, do którego państwa te przygotowują się, korzystając z doświadczeń akcesyjnych Grupy Wyszehradzkiej. O konieczności współpracy z państwami spoza Unii mówiła także Micaela Navarro Garzón, wiceprzewodnicząca Kongresu Deputowanych Królestwa Hiszpanii, która przedstawiła krajowy program zarządzania migracją, w ramach którego Madryt udziela pomocy państwom tranzytowym w zarządzaniu granicami morskimi i lądowymi.

Następny panel był poświęcony przede wszystkim zabiegom o uchwalenie makroregionalnej strategii rozwoju dla regionu Karpat. Jego moderator, minister inwestycji i rozwoju Jerzy Kwieciński, poinformował o podpisaniu przez przedstawicieli rządów Polski, Węgier, Słowacji i Ukrainy Deklaracji Karpackiej, dokumentu, który umożliwi skierowanie wniosku o rozpoczęcie prac nad strategią do instytucji UE. Ma ona być platformą wspólnych działań służących podniesieniu konkurencyjności regionu oraz jego zrównoważonemu i spójnemu rozwojowi. Szczególnie ważne jest zwiększenie dostępności Karpat poprzez tworzenie połączeń w dziedzinie infrastruktury oraz energii. Do tej pory państwa sąsiedzkie często konkurowały między sobą o środki unijne. Uchwalenie strategii makroekonomicznej powinno rozwiązać ten problem i doprowadzić do synergii we współpracy transgranicznej. Paneliści zwracali uwagę, że współpraca ta przełoży się także na wzrost inwestycji w dziedzinie turystyki oraz technologii *smart*. Jej głównym celem będzie poprawa życia mieszkańców regionu. Inicjatywę pochwalił również biorący udział w dyskusji Jean-Pierre Halkin, przedstawiciel Komisji Europejskiej, którego zdaniem jest to bardzo dobry instrument, który przyniesie wiele korzyści również UE. Dodał, że z perspektywy unijnej ważny jest fakt, że jest to inicjatywa oddolna.

Tematem kolejnej dyskusji była infrastruktura w Europie Środkowej, która przez wiele lat była rozwijana przede wszystkim w ramach połączeń komunikacyjnych Wschód–Zachód. Jak zwrócił uwagę Andrzej Adamczyk, minister infrastruktury, dopiero dojście do władzy Prawa i Sprawiedliwości rozpoczęło dyskusję o potrzebie rozbudowy infrastruktury na linii Północ–Południe. Sztandarowym projektem jest droga

Via Carpatia, projekt zapoczątkowany przez prezydenta Lecha Kaczyńskiego podpisaniem Deklaracji Łańcuckiej w 2006 r. Aktualnie trwają zabiegi o wpisanie tej drogi na listę głównych korytarzy transportowych Europy, co zapewniłoby dodatkowe finansowanie na dokończenie budowy. Inne ważne projekty infrastrukturalne to *Via Baltica* oraz *Rail Baltica*. Jak wskazywali ministrowie uczestniczący w panelu, infrastruktura to nie tylko drogi, lecz również połączenia energetyczne, lotnicze i kolejowe. Coraz większą popularnością cieszą się te ostatnie. Jako przykład warto podać otwarte w ostatnich latach połączenie Kijów–Lwów–Przemyśl, które rocznie przewozi blisko 700 tys. pasażerów. Aktualnie trwają prace nad otwarciem połączeń kolejowych między Kijowem a Budapesztem oraz Wilnem i Rygą. Ministrowie państw Grupy Wyszehradzkiej poinformowali o decyzji dotyczącej budowy kolei wysokich prędkości, która połączy Polskę, Czechy, Słowację i Węgry, skracając czas podróży z Budapesztu do Warszawy z 11 do 4,5 godziny. Na zakończenie panelu ministrowie w nim uczestniczący podpisali wspólne oświadczenie w zakresie najważniejszych przedsięwzięć infrastrukturalnych w Europie Środkowej i Wschodniej.

W ramach panelu „Quo vadis Europa?” prof. Waldemar Paruch z Centrum Analiz Strategicznych Kancelarii Prezesa Rady Ministrów przekonywał, że trudno jednoznacznie określić kierunek rozwoju Unii Europejskiej, ponieważ państwa członkowskie zmierzają w różne strony, czego dowodem jest chociażby Brexit. Ponadto coraz częściej obserwujemy zderzenie interesów państw członkowskich z planami administracji unijnej. Zdaniem W. Parucha, Unia jest dzisiaj rozdarta między wielkimi ambicjami a kryzysem systemowym. Jako główne zagrożenia paneliści wskazywali utratę tożsamości kulturowej, silną polaryzację społeczną, podważanie tradycyjnych wartości oraz kryzys migracyjny. Podkreślali, że sama reforma instytucjonalna nie uratuje tej wspólnoty, choć krokiem w dobrym kierunku byłoby ograniczenie strategicznych kompetencji dzielonych między władzami krajowymi oraz instytucjami unijnymi (m.in. w zakresie ochrony granic, spraw społecznych). Niedopuszczalna jest sytuacja, w której część państw unijnych traktowana jest jako członkowie drugiej kategorii. Uczestnicy debaty przypominali, że wszystkie państwa wpłacają środki do unijnego budżetu, a zatem nie można ich szantażować wstrzymaniem wypłat funduszy. Ich zdaniem, o przyszłości Unii w dużej mierze zadecyduje wynik przyszłorocznych wyborów do Parlamentu Europejskiego. Paneliści wyrazili nadzieję, że nowo wybrani europarlamentarzyści będą bronić wolności Europejczyków i poprowadzą Unię w kierunku wspólnoty silnych państw narodowych.

Gościem specjalnym panelu dotyczącego bezpieczeństwa politycznego w Karpatach był minister spraw zagranicznych Jacek Czaputowicz, który podkreślał, że państwa regionu muszą mieć możliwość podejmowania suwerennych decyzji bez ulegania naciskom geopolitycznym. Bezpieczeństwo Polski budowane jest na podstawie połączeń infrastrukturalnych, energetycznych oraz udziału w sojuszach militarnych. To przede wszystkim Pakt Północnoatlantycki, lecz także europejska inicjatywa stałej współpracy strukturalnej w dziedzinie obronności (PESCO) oraz współpraca w tzw. formacie bukaresztańskim (B9). Spotkanie dziewięciu ministrów stanowiło

główny temat wypowiedzi Ben-Oni Ardeleana, wiceprzewodniczącego Izby Deputowanych Parlamentu Rumunii, który argumentował, że państwa współpracujące w tym zakresie postrzegają kwestie bezpieczeństwa inaczej niż pozostali członkowie Sojuszu Północnoatlantyckiego ze względu na bliskość Rosji. Wiceprzewodniczący Ardelean poinformował również, że Rumunia, która była inicjatorem spotkań B9, pracuje aktualnie nad rozszerzeniem współpracy o Austrię, Chorwację i Słowenię, dzięki czemu zakres podmiotowy tych działań byłby tożsamy z inicjatywą Trójmorza, która jednak nie koncentruje się na kwestiach związanych z bezpieczeństwem. Tomasz Szatkowski, podsekretarz stanu w Ministerstwie Obrony Narodowej, zwracał uwagę, że należy dbać o komplementarność różnych instytucji bezpieczeństwa i wskazywał na główne wyzwania, wśród których wymienił: agresywną politykę Rosji, terroryzm, migracje oraz potencjalne zagrożenia, jakie niosą ze sobą nowe technologie. Paneliści przypominali o bolesnych doświadczeniach utraty suwerenności przez państwa Europy Środkowej i Wschodniej. Wskazywali także, że skutecznie walczyły one o zjednoczoną Europę, której są teraz częścią. W ich interesie jest utrzymanie tej wspólnoty oraz silnej współpracy regionalnej, ponieważ tylko wspólne działania umacniają bezpieczeństwo. Miro Kovač, przewodniczący Komisji Polityki Zagranicznej parlamentu Chorwacji, tłumaczył, że w ciągu ostatniego stulecia w Europie dokonał się ogromny postęp, czego dowodem jest fakt, że kryzys migracyjny na tak wielką skalę nie doprowadził do wybuchu konfliktu zbrojnego.

Drugi dzień konferencji otworzyła dyskusja rektorów uczelni karpackich poświęcona Collegium Carpathicum. O aktualnym stanie współpracy w ramach tego projektu opowiedział moderator panelu Jan Malicki, dyrektor Studium Europy Wschodniej Uniwersytetu Warszawskiego. W ostatnich miesiącach udało się pozyskać dwa granty z Międzynarodowego Funduszu Wyszehradzkiego, dzięki czemu w nadchodzącym roku akademickim wymiana wykładowców będzie realizowana w szerszym zakresie niż dotychczas. W trakcie semestru każda uczelnia wyśle dwóch wykładowców za granicę oraz przyjmie dwóch wykładowców z uczelni partnerskich. Moderator poinformował także, że w Collegium Carpathicum pojawił się pomysł przygotowania encyklopedii karpackiej. Jest to oczywiście idea, której realizacja może zająć wiele lat, jednak — zdaniem rektorów — warto już teraz rozpocząć dyskusję na temat publikacji, która w sposób przekrojowy pokazywałaby wspólnotę tego regionu. Jak zgodnie podkreślali uczestnicy dyskusji, Collegium Carpathicum ma chronić wspólną tkankę kulturową narodów zamieszkujących Karpaty, a jego długofalowym celem jest odtworzenie badań naukowych dotyczących regionu.

Idei powołania zgromadzenia parlamentarnego Europy Środkowej i Wschodniej poświęcony był kolejny panel. Angelo Farrugia, przewodniczący Izby Reprezentantów Malty, wskazywał, że dialog między państwami należącymi do UE i jej sąsiadami jest najlepszą odpowiedzią na wyzwania stojące przed Europą. Przypomniął, że to właśnie na Malcie ma swoją siedzibę Sekretariat Zgromadzenia Parlamentarnego Basenu Morza Śródziemnego, które gromadzi państwa europejskie, afrykańskie oraz blisko-wschodnie. Przewodniczący Farrugia wyraził poparcie wobec idei utworzenia podob-

nego zgromadzenia w Europie Środkowej i Wschodniej oraz zaoferował podzielenie się doświadczeniami Malty w tym zakresie. Bałkański punkt widzenia na tę kwestię przedstawili: Gordana Čomić, wiceprzewodnicząca Zgromadzenia Narodowego Serbii, oraz Ognjen Tadić, wiceprzewodniczący Izby Narodów Bośni i Hercegowiny. Oboje zgodnie podkreślali, że we współpracy należy skupiać się na kwestiach, które państwa łączą, a nie dzieli. Ponadto konieczne jest sprecyzowanie celu takiej współpracy. Pozytywnie na temat nowych form dialogu i współpracy regionalnej wypowiadał się Bogdan Borusewicz, wicemarszałek Senatu, który zwracał uwagę, że dyplomacja parlamentarna umożliwia kontakty mniej formalne niż w przypadku rządów bądź głów państw. Wszelkie fora parlamentarne dają możliwość wymiany poglądów i zrobienia pierwszego kroku w kierunku budowania współpracy. Odnosząc się bezpośrednio do idei Trójmorza, wicemarszałek Borusewicz przyznał, że błędem jest to, że inicjatywa ta nie obejmuje Ukrainy. Na znaczenie tego państwa zwracał uwagę również Mykola Kniazhytskyi, deputowany do Rady Najwyższej Ukrainy, który jednocześnie apelował o solidarność i mocne stanowisko Unii wobec Rosji. Podobny pogląd prezentował Andrius Kubilius, były premier Litwy, który zwrócił uwagę, że w 2025 r. Polska, a dwa lata później Litwa będą sprawować prezydencje w Radzie Unii Europejskiej. Wiele wskazuje na to, że może być to czas rozszerzenia Unii o nowe państwa członkowskie, ale aby tak się stało, należy już dzisiaj podjąć odpowiednie działania.

Dyskusję wokół chrześcijańskich fundamentów Europy poprowadził prof. Maciej Szymanowski, doradca marszałka Sejmu. Na początku panelu postawił tezę, że Europa Środkowa dzięki swojej różnorodności stanowi zwornik kultur, a jej losy w dużej mierze rozstrzygają o tym, co się dzieje zarówno na Wschodzie, jak i na Zachodzie kontynentu. Ks. abp Zbigniew Stankiewicz, odnosząc się do tej koncepcji, podkreślał, że cywilizacja europejska oparta jest na wartościach, które wynikają z godności człowieka. Należą do nich wolność, równość, braterstwo, szacunek. Wszystkie one mają swoje źródło w chrześcijaństwie i na przestrzeni wieków były inspiracją do tworzenia prawa w Europie. Zgodzili się z nim pozostali uczestnicy dyskusji, którzy wskazywali, że to właśnie chrześcijaństwo może zaproponować wyjście z kryzysu w dzisiejszych czasach. Niestety coraz częściej można zaobserwować atak na takie fundamentalne wartości, jak wiara, bezpieczeństwo, praca, naród. W wielu społeczeństwach rządzi dzisiaj sekularyzm i konsumpcjonizm. To właśnie państwa Europy Środkowej stoją na straży dziedzictwa europejskiego w większym stopniu niż państwa tzw. starej Unii. Europa odniesie sukces, tylko jeśli uda się zaszczepić tradycyjne wartości młodzieży.

Tematem zamykającym konferencję była karpacka ekumena. W dyskusji wskazywano na konieczność mądrego gospodarowania zasobami naturalnymi, tak aby z jednej strony pozostawić przyszłym pokoleniom nieskażone środowisko, a z drugiej zapewnić godne życie ludziom zamieszkującym tereny górskie. Małgorzata Gosiewska, wiceprzewodnicząca sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych, zwracała uwagę, że Karpaty, choć są obszarem wyjątkowo atrakcyjnym krajobrazowo, borykają się z licznymi problemami: wysokim bezrobociem, brakiem równego dostępu do usług społecznych, kulturalnych, zdrowotnych. Wtórowali jej pozostali paneliści, którzy pod-

kreślali, że zadaniem władz krajowych oraz lokalnych jest walka z tymi zjawiskami. Zwracali przy tym uwagę na znaczeniu konwencji karpackiej dla ochrony i zapewnienia zrównoważonego rozwoju regionu. Jak tłumaczył Ján Mičovský, były deputowany do Rady Narodowej Republiki Słowackiej, kluczowe, jeśli chodzi o ochronę środowiska w Karpatach, jest zachowanie lasów, które są decydującym elementem biosystemu. Stanowią one naturalną ochronę przed erozją, zapobiegają powodziom przez retencjonowanie wód, wpływając przy tym na ich jakość. Na unikatowe zasoby przyrodnicze Polski wskazywał również Artur Michalski, zastępca prezesa Zarządu Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, który podkreślał jednocześnie, że w ostatnich dekadach nie utracono żadnego gatunku zwierząt bądź roślin, co jest zasługą znakomitego leśnictwa oraz rolnictwa, jak również wysokiego poziomu nauki w zakresie ochrony i inżynierii środowiska.

Na gali towarzyszącej konferencji wręczono nagrody autorom projektów transgranicznych mających na celu rozwój regionu karpackiego, a także zachowanie jego dziedzictwa kulturowego i historycznego. Główna nagroda została przyznana za projekt promujący markę turystyczną „Twierdza Przemyśl” realizowany przez polskie i ukraińskie organizacje pozarządowe. Wyróżnione zostały także projekty: „Szlak kultury wołoskiej”, „Polsko-ukraińskie centrum hodowli i promocji konia huculskiego”, „Karpackie niebo”.

Aleksandra Wawdejuk, Paulina Rasińska***

* **Mgr Aleksandra Wawdejuk**, Biuro Spraw Międzynarodowych Kancelarii Sejmu, aleksandra.wawdejuk@sejm.gov.pl

** **Mgr Paulina Rasińska**, Biuro Spraw Międzynarodowych Kancelarii Sejmu, paulina.rasinska@sejm.gov.pl